

Дерев'янка Б. В. Щодо наближення законодавства про операції із крипто валютою України до законодавства окремих європейських держав / Б. В. Дерев'янка // Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 23 листопада 2017 року): у 2-х ч. — Полтава: Россва, 2017. — Ч. 2. — С. 59—63.

*Дерев'янка Богдан Володимирович,
доктор юридичних наук, професор*

ЩОДО НАБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОПЕРАЦІЇ ІЗ КРИПТОВАЛЮТОЮ УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ОКРЕМИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

Восени 2008 року певною особою чи групою осіб або компанією під ім'ям Сатосі (Сатоші) Накамото (Satoshi Nakamoto) в мережі Інтернет було опубліковано концепцію криптовалюти біткойн (англ. – Bitcoin або BTC), а з січня 2009 року запущено програму з її обігу. З того часу у багатьох країнах світу криптовалюта біткойн була легалізована й отримала поширення у вигляді або повноцінної валюти, або грошового сурогату, або певного електронного товару. На сьогодні крім біткойну у світі поширено близько двадцяти видів інших криптовалют – Ethereum (від англ. «ether» – ефір, ефіріум), Ripple (ріпл), Litecoin (від англ. «lite» – легкий, і англ. «coin» – монета), Peercoin (піркойн, відома також як PPCoin і PPC), Nxt (від англ. «next» – наступний), Namecoin (від англ. «name» – ім'я, і англ. «coin» – монета) та ін.

Криптовалюта має свої правила обігу, що визначають її переваги та недоліки у порівнянні із класичною валютою. Обіг криптовалюти має значну кількість власних ризиків, на яких наголошувалося у попередній роботі [див. 1], зокрема: – технологічний ризик, що полягає у можливості добровільної або насильницької відмови людської цивілізації від сучасних комп'ютерів та/або технологій Інтернет; – правовий ризик односторонньої зміни фірмою-надавачем послуг з розміщення гаманця умов договору і введення оплати за надання окремих послуг та здійснення певних операцій; – економіко-правовий ризик полягає у можливості падіння попиту на криптовалюту через підвищення попиту на реальні товари, економічну кризу, світову війну тощо, або через заборону

Деревянко Б. В. Щодо наближення законодавства про операції із крипто валютою України до законодавства окремих європейських держав / Б. В. Деревянко // Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 23 листопада 2017 року): у 2-х ч. — Полтава: Россав, 2017. — Ч. 2. — С. 59—63.

державою однієї і появу нової криптовалюти; – технологічний ризик, що полягає у можливості заволодіння сторонніх осіб інформацією про «ID гаманця» і пароль, у т.ч. у можливості передачі цієї інформації третім особам фірмою-надавачем послуг з розміщення гаманця; у можливості пошкодження програмного обладнання або самого комп'ютера власника гаманця; у можливості банальної втрати і не відновлення «ID гаманця» та/або паролю його власником; – правовий ризик, що полягає у відсутності правового регулювання здійснення операцій із криптовалютами, рекомендації НБУ не проводити такі операції, покладання захисту законних інтересів на самих власників гаманців криптовалют, вказівкою на заборону їх використання в силу декількох норм у законодавстві і можливість застосування не названих прямо заходів відповідальності та ін. [1, с. 37-38]. Питання щодо оцінки названих ризиків кожна людина чи суб'єкт господарювання приймають самостійно. У даному випадку більше уваги слід приділити аналізу ставлення законодавця, головного банку та уряду держав до використання громадянами (підданими) та/або суб'єктами господарювання криптовалюти.

У більшій мірі Україну цікавить регулювання правовідносин, пов'язаних із обігом криптовалюти саме в європейських державах, до інтеграції із якими спрямована економічна, соціальна, військова тощо політика держави. Станом на сьогодні у більшій чи меншій мірі операції з біткойнами отримали легалізацію в Австралії, Австрії, Болгарії, Бразилії, Ізраїлі, Канаді, КНР, Норвегії, Сінгапурі, США, Тайланді, ФРН, Хорватії, Швейцарії, Японії та ін. Як бачимо, серед названих держав п'ять є членами ЄС. У багатьох європейських державах розрахунок біткойнами та криптовалютою інших видів часто є більш вигідним, ніж розрахунок класичною валютою. У ФРН криптовалюта біткойн має статус бартеру і дозволяє розраховуватися за будь-які товари (навіть автомобілі), оминаючи оподаткування; у Відні у кожному поштовому відділенні можна обміняти євро на біткойни; так само як і в Австрії, біткойни популярні у Швейцарії [2] та декількох інших країнах світу. Законодавство ЄС в даний час

Деревянко Б. В. Щодо наближення законодавства про операції із крипто валютою України до законодавства окремих європейських держав / Б. В. Деревянко // Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 23 листопада 2017 року): у 2-х ч. — Полтава: Россав, 2017. — Ч. 2. — С. 59—63.

класифікує біткойн як «цифрове представлення вартості, яке не підтверджене центральним банком або державним органом і не прив'язане до юридично встановлених валютних курсів і яке може використовуватися як засіб обміну для купівлі товарів і послуг, їх передачі та зберігання, і може набуватися в електронному вигляді. При цьому обмін традиційними валютами на одиницю біткойн звільняється від сплати податку на додану вартість» [3].

Стаття 32 Закону України «Про Національний банк України» зазначає, що грошовою одиницею України є гривня, а випуск та обіг на території України інших грошових одиниць і використання грошових сурогатів як засобу платежу забороняються. На основі цієї норми та норм статті 99 Конституції України, статті 192 Цивільного кодексу України, статті 3 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та статті 3 Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» НБУ ще 10 листопада 2014 року видав роз'яснення, в якому визнав біткойн як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це протирічить нормам українського законодавства [4]. Після різкого зростання вартості криптовалюти біткойн у серпні-вересні 2017 року (станом на 1 листопада 2017 року криптовалюта біткойн встановила новий історичний максимум вартості, на біржі криптовалюти сягнувши 6540 доларів США за одиницю [5]) і підвищення цікавості українського суспільства до криптовалюти 11 серпня 2017 року НБУ в особі заступника глави НБУ О. Чурія висловився з приводу правового статусу біткойну. Сенс відповіді був таким, як і в 2014 році: ринок біткойнів та іншої криптовалюти є незначним у порівнянні із обсягами світової капіталістичної економіки. Тому переважна більшість урядів та центральних банків економічно розвинених держав намагається обкладати операції із криптовалютою податками або просто зберігає мовчання і витримує паузу, не коментуючи ситуацію із обігом криптовалют. НБУ в обігу криптовалют бачить

Деревянко Б. В. Щодо наближення законодавства про операції із крипто валютою України до законодавства окремих європейських держав / Б. В. Деревянко // Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 23 листопада 2017 року): у 2-х ч. — Полтава: Россав, 2017. — Ч. 2. — С. 59—63.

загрозу для звичайних громадян та суб'єктів господарювання - резидентів України, а тому не рекомендує або забороняє проведення операцій із криптовалютою [3]. Проте по факту резиденти України сьогодні активно проводять транзакції із криптовалютою або займаються вирахуванням чи видобутком (так званим майнінгом) криптовалюти. Наприклад, серед приватних фахівців у сфері ІТ-технологій невеликого обласного центру України – міста Полтава відомо про сімох осіб, які займаються майнінгом. Їх реальна кількість може бути набагато більшою.

У ситуації, що склалася в Україні з приводу обігу криптовалют та їх правової регламентації та необхідності інтеграції до європейського правового простору, вважаємо за доцільне реалізувати наступну стратегію:

1. Дозволити, але не рекомендувати резидентам України здійснювати операції із криптовалютою, допоки не запроваджуючи їх оподаткування. Це є логічним, оскільки у випадку їх заборони чи запровадження оподаткування держава буде вимушена визнати свою неспроможність у виявленні осіб та операцій;

2. Визнати майнінг криптовалюти (у першу чергу біткойнів) видом господарської діяльності і застосовувати оподаткування. Виявити «майнера» достатньо просто через надвелике у порівнянні зі звичайним споживання електричної енергії, потребу у приміщеннях для значної кількості пристроїв, наявність значної кількості осіб, спроможних надати співробітникам пожежної охорони, місцевих електричних мереж, правоохоронних та/або фіскальних органів інформацію про «майнерів». Це можуть бути сусіди, родичі, працівники, випадкові свідки тощо. Враховуючи надвисокий рівень рентабельності роботи «майнерів», і настання кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків у значних, великих, особливо великих розмірах на основі статті 212 КК України, значна кількість «майнерів» самостійно повідомить фіскальні органи і самостійно зареєструє свою діяльність. В іншому випадку продовжуємо мати

Деревянко Б. В. Щодо наближення законодавства про операції із крипто валютою України до законодавства окремих європейських держав / Б. В. Деревянко // Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 23 листопада 2017 року): у 2-х ч. — Полтава: Россва, 2017. — Ч. 2. — С. 59—63.

ситуацію, аналогічну тій, що склалася після офіційної заборони недержавним суб'єктам господарювання надавати послуги грального бізнесу. За легітимності існування недержавні суб'єкти грального бізнесу отримували ліцензію, набували патент та сплачували достатньо великі податки. Тепер недержавний гральний бізнес офіційно відсутній, а фактично виходить, що він працює та ще й держава надала йому податкові канікули, звільнила від отримання ліцензії та придбання патенту тобто надала пільги...

У випадку реалізації в Україні стратегії із двох названих вище пунктів законодавство України про криптовалюту наблизиться до законодавства окремих країн ЄС та ЄС загалом, держава отримає додаткові кошти, а «майнери» легалізують свою діяльність.

Література:

1. Деревянко Б. В. Ризики здійснення операцій з криптовалютою (біткойнами) громадян і суб'єктів господарювання України / Б. В. Деревянко // Форум права: електрон. наук. фахове вид. — 2017. — № 3. — С. 33–39. — URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_3_8.pdf
2. Плюсы легализации. В ЕС за биткоины покупают и автомобили — эксперт [Электронный ресурс] // РИА новости Украина. — сайт: Режим доступа: <http://rian.com.ua/economy/20170813/1026716065.html>
3. НБУ висловився про правовий статус Bitcoin [Електронний ресурс] // Finance.ua: сайт. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/408354/nbu-vyslovyvsya-pro-pravovyj-status-bitcoin>
4. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin: Роз'яснення Національного банку України від 10 листопада 2014 року [Електронний ресурс] / Національний банк України // Національний банк України: сайт. — Режим доступу: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=11879608
5. Цена Bitcoin взлетела до нового исторического рекорда // [Электронный ресурс] // Бэгнет. — сайт: Режим доступа: <http://www.bagnet.org/news/economics/347200/tsena-bitcoin-vzletela-do-novogo-istoricheskogo-rekorda>